

Slechtvalken in Zeeland in de jaren 1996/97 en 1997/98

Geschreven door: Henk Castelijns

Deze bijdrage gaat over het voorkomen van Slechtvalken in Zeeland in de periode juli 1996 tot en met juni 1998. Het aantalsverloop en het biotoop waarin de Zeeuwse Slechtvalken zich ophouden worden beschreven en er wordt een schatting gegeven van het aantal overwinteraars.

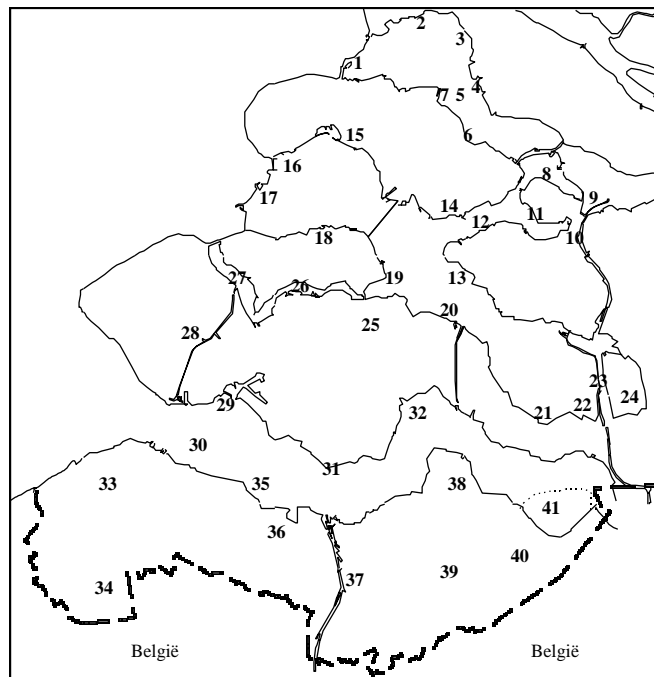
Het Zeeuwse Landschap

Zeeland is de meest Zuidwestelijke provincie van Nederland en is inclusief de Grevelingen en het Markiezaat (beide deels buiten de provincie grenzen vallend, maar in deze bijdrage in zijn geheel daar toegerekend) 3.117 km² groot. Slechts 38% 1.187 km² is land, de rest is water (figuur 1). Het grootste deel van het land (bijna 80%) wordt agrarisch gebruikt (vooral akkerbouw). Aan de Noordzeekust is er een smalle duinenrij en aan de oevers van de (voormalige) getijdengebieden bevinden zich hier en daar schorren en gorzen. Schorren zijn buitendijks in het getijdengebied gelegen begroeide gronden en onder gorzen worden in deze bijdrage buitendijks in voormalige getijdengebied gelegen gronden verstaan die over het algemeen extensief worden begraasd. Hier en daar vindt echter ook spontane bosontwikkeling plaats. Het agrarische land is in Zeeland over het algemeen relatief kleinschalig. Het wordt op veel plaatsen doorsneden door ingedijkte getijdengeulen die krekken worden genoemd.

Bronnen en methode

Er zijn drie belangrijke bronnen voor Slechtvalk-waarnemingen geraadpleegd: het SOVON Bijzondere Soorten Project (BSP niet broedvogels), de databank van het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ) en de regiocoördinatoren van de Roofvogelwerkgroep Zeeland. Er zijn geen oproepen geplaatst in regionale tijdschriften. Deze zijn wel geraadpleegd op eventueel gepubliceerde waarnemingen.

Er zijn sterke aanwijzingen dat Slechtvalken zich ook buiten het broedgebied territoriaal gedragen (Cramp & Simmons 1980), eigen waarnemingen aan individueel herkenbare vogels en waarnemingen van de Werkgroep Slechtvalk Nederland). Vandaar dat voor beide jaren afzonderlijk de waarnemingen van Slechtvalken buiten het broedseizoen (periode augustus tot en met april) met datum zijn ingetekend op een kaart met een schaal van 1 op 250.000. Op die manier ontstonden op de kaart clusters, waarvan werd aangenomen dat het om verschillende vogels ging indien er uitsluitende waarnemingen voorhanden waren en/of de clusters meer dan 3 km uit elkaar lagen. Een exemplaar werd als overwinteraar aangemerkt, als in de periode oktober tot en met februari hij/zij ten minste twee keer in hetzelfde gebied (is dezelfde cluster) werd waargenomen én tenminste één waarneming daarvan viel in december of januari. Soms zijn ter bepaling van het aantal overwinterende Slechtvalken waarnemingen van aan elkaar grenzende gebieden samengevoegd. In bijlage 1 wordt aangegeven om welke gebieden het gaat. Wat betreft uitsluitende waarnemingen bleek vooral de databank van RIKZ erg waardevol. Daarin zijn namelijk waarnemingen

Figuur 1: Overzicht van Zeeland met nummers die verwijzen naar locaties met overwinterende Slechtvalken. Zie voor de nummers bijlage 1.

© Henk Castelijns

Volwassen vrouw Slechtvalk bij Sas van Gent op 12 april 2008. De vogel draagt een smalle rode kleurring. Desondanks is de herkomst niet bekend.
Foto: Henk Castelijns

opgenomen van maandelijkse tellingen van alle Zeeuwse kustgebieden. Bij die tellingen worden grote stukken Zeeland simultaan geteld.

Om de gegevens te kunnen presenteren zijn ze van eerder genoemde kaart per cluster en dus per gebied samengevat in bijlage 1. Dubbelwaarnemingen zijn niet in de bijlage opgenomen. Als er in de kolom 'maand' bij een bepaald gebied meerdere keren dezelfde datum staat, betekent dat meerdere Slechtvalken op één dag in dat gebied. Indien geen datum voorhanden was, staat er in de bijlage een 'X'. Meerdere keren een 'X' in een kolom betekent meerdere vogels op één dag.

Omdat beschrijvingen van het klee (man/vrouw en volwassen/onvolwassen) meestal niet voorhanden waren, is daar bij

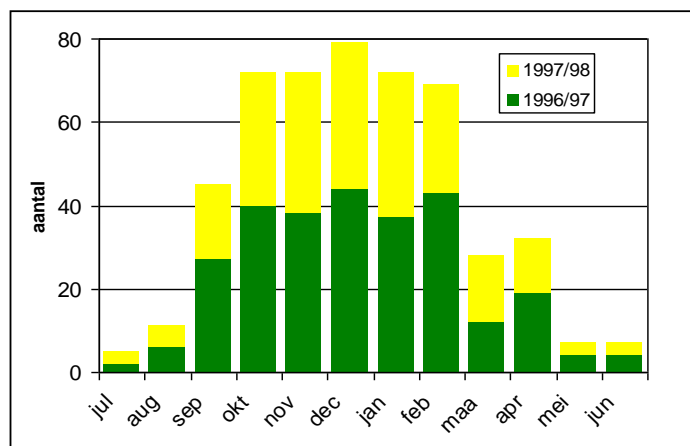
het vaststellen van het aantal overwinteraars geen gebruik van gemaakt. Dit heeft ongetwijfeld geleid tot een onderschatting van het aantal.

Overtrekkende vogels en enkele waarnemingen uit 'onmogelijke' winterbiotopen zijn voor het bepalen van het aantal overwinteraars buiten beschouwing gelaten.

Aankomst en vertrek

In Zeeland broeden (nog) geen Slechtvalken. Het Markiezaat (figuur 1, gebiednummer 24) is het enige gebied waar tijdens het broedseizoen geregeld Slechtvalken worden waargenomen. Het gaat om één paar waarvan het vrouwtje mank is (Roland-Jan Buijs). Elders behoren waarnemingen van Slechtvalken tijdens het broedseizoen tot de uitzonderingen. Er zijn waarnemingen van de Duivelandse kust (figuur 1, gebiednummers 5 en 12) en van het Verdronken Land van Saeftinghe (figuur 1, gebied nummer 39). Deze laatste hangen vermoedelijk samen met broedgevallen die in 1997 en 1998 op drie kilometer van dit gebied plaatsvonden nabij Doel in België (Jean Maebe & Walter Van Kerkhoven).

In figuur 2 zijn per jaar en per maand alle waarnemingen (ook die van doortrekkers en van exemplaren uit 'onmogelijke' winterbiotopen, zie methode) samengevat. Daaruit blijkt dat Slechtvalken in Zeeland vooral in september arriveren en in maart/april wegtrekken. Uit de figuur blijkt ook dat het aantal waarnemingen in de periode oktober tot en met februari tamelijk stabiel is.

Figuur 2 Aantal waarnemingen per maand van de Slechtvalk in Zeeland in de periode 1996/97 en 1997/98.

Aantal overwintersaars

In de winter 1996/97 hebben in Zeeland ten minste 38 en in de winter 1997/98 ten minste 37 Slechtvalken overwinterd (bijlage 1). Het aantal overwintersaars voor geheel Zeeland wordt geschat op 40-45 ex.

In de winter van 1996/97 vroom het vanaf 22 december tot en met 12 januari bijna onafgebroken en voor Zeeuwse begrippen ongemeen hard: geregeld meer dan 10°C vorst. Daardoor trokken heel wat potentiële Slechtvalk-prooien weg. De aanwezige Slechtvalken bleven in hun winterbiotoop (bijlage 1). Kennelijk was er nog voldoende voedsel voorhanden.

Biotoop en prooien

In bijlage 1 wordt met enkele kenwoorden per gebied het biotoop beschreven. Voor een toelichting hierop zie het 'Zeeuwse Landschap'. Slechtvalken houden zich in Zeeland vooral op nabij de kust. Favoriete overwinteringsplaatsen zijn gorzen, inlagen, schorren en slikken. Bij binnendijkse overwinteringsplaatsen gaat het meestal om kreken en natte weilanden en soms om bos. In alle gevallen gaat het om gebieden met een groot aanbod van in groepen levende watervogels, steltlopers en/of duiven.

Een indicatie van vogels die worden geslagen geeft mijn eigen archief, met daarin prooien van Slechtvalk die overigens zeker niet systematisch zijn verzameld. De volgende prooien kwam ik er in tegen: Kolgans 1x, Wilde Eend 1x, Pijlstaart 1x, Smient 7x, Wintertaling 2x, Postduif 2x, Kievit 1x. Behalve genoemde soorten heb ik Slechtvalken zien jagen op Houtduif, Holenduif, Kempphaan, Kluut en Spreeuw.

Samenvatting

Op basis van bijna 500 niet op systematische wijze verkregen Slechtvalk-waarnemingen, is het aantal overwintersaars voor de provincie Zeeland bepaald. In de winters van 1996/97 en 1997/98 hebben zeker 38 en 37 Slechtvalken overwinterd (figuur 1, bijlage 1). Omdat geen systematisch onderzoek heeft plaatsgevonden, zo worden bijvoorbeeld niet alle gebieden tijdens de winter geregeld bezocht, ligt het werkelijke aantal overwintersaars vermoedelijk wat hoger. Het wordt geschat op 40-45 ex.

In Zeeland broeden anno 1998 (nog) geen Slechtvalken Tijdens het broedseizoen wordt de soort dan ook maar weinig gezien. Slechtvalken komen in de loop van september naar Zeeland en trekken in maart/april weg. In de maanden oktober tot en met februari is het aantal vrij stabiel (figuur 2).

De meeste Slechtvalken houden zich op nabij de kust op plaatsen met veel potentiële prooien, zoals Wintertaling, Smient en diverse soorten steltlopers en duiven.

Waarnemers

Floor Arts, Wout Bassie, Corstiaan Beeke, Cor Berrevoets, Eic Blaakman, Luciën Boerjan, Marc Buise, Anton Bun, Huub Bun, Roland-Jan Buijs, Marcel Capello, Henk Castelijns, Wannes Castelijns, Sjaak de Cock, Gerard van Daele, Aylin Erkman, Jan Goedbloed, André Hannewijk, Mark Hoekstein, Rinus van 't Hof, Ralf Joesse, Piet de Keuning, Alain Kind, Fons de Kind, Theo de Kuiper, Sander Lilipaly, Cees Luijsterburg, Jean Maebe, Eddy Matthijs, Peter Meininger, Joop Millenaar, Edward Minnaar, Sandra Minnaar, Gerard Ouweneel, Arjan Ovaa, Jaap Poortvliet, Rob Remmerts, Pieter Simpelaar, Ted Sluijter, Alex de Smet, Mark Snyders, David Stout, Rob Strucker, Ray Teixeira, Leo Tromper, Fredt Twisk, Franklin Tombeur, Walter Van Kerkhoven, Frits van Velzen, Piet Stols, Jan-Willem Vergeer, Mario de Vlieger, Jaco Walhout, Petrus van 't Westeinde, Rob van Weststrienen, Alex Wieland, Jan Willemse, Wim Wise, Pim Wolf, Frans Woord, M Zekhuis, en Awie de Zwart.

Literatuur

- ❖ *Cramp S. & Simmons, K.E.L. (eds.). 1980. Handbook of the Birds of Europe, The Middle East and North Africa, Volume 2. Oxford University Press, Oxford.*

